O‘ZBEKISTONDA IJTIMOIY TURIZMNING HOZIRGI HOLATI, UNDAGI MUAMMOLAR VA IMKONIYATLARI

Shaydulova Marjona Alisher qizi
Termiz davlat universiteti, Turizm va mehmondo‘stlik mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

Qabul qilindi: 17.12.2025
Ko‘rib chiqildi: 18.12.2025
Tasdiqlandi: 19.12.2025
Kalit so‘zlar:
ijtimoiy turizm, turizm salohiyati, arzon sayohat, madaniy meros, turizm infratuzilmasi, ijtimoiy integratsiya, imkoniyatlar.

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda O‘zbekiston sharoitida ijtimoiy turizmning hozirgi holati, uning rivojlanishida duch kelinayotgan muammolar va mavjud imkoniyatlar tahlil qilinadi. Ijtimoiy turizm aholining turli qatlamlari, xususan yoshlar, oilalar va imkoniyati cheklangan shaxslar uchun arzon va qulay sayohat imkoniyatlarini yaratadi. Maqolada mamlakatning tarixiy, madaniy va tabiiy resurslari ijtimoiy turizmni rivojlantirishda qanday rol o‘ynashi ko‘rib chiqiladi. Shu bilan birga, turizm xizmatlari sifatini oshirish, transport va mehmonxona infratuzilmasini rivojlantirish, shuningdek, aholining turizm madaniyatini oshirish zaruriyati ta’kidlanadi. Tadqiqot ijtimoiy turizmning iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy ahamiyatini ochib beradi hamda mamlakatda ushbu sohani yanada rivojlantirish yo‘llarini ko‘rsatadi.

Kirish. Ijtimoiy turizm — bu aholining turli qatlamlari, xususan, yoshlar, talabalar, oilalar va imkoniyati cheklangan shaxslar uchun mo‘ljallangan, nisbatan arzon narxlardagi sayohat va dam olish shakllarini anglatadi. So‘nggi yillarda ijtimoiy turizm nafaqat sayyohlik sohasining rivojlanishiga, balki aholining sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish, madaniy va tabiiy merosni keng jamoatchilikka tanitish, shuningdek, o‘zaro madaniy almashinuv va jamiyat ichida ijtimoiy integratsiyani kuchaytirish imkoniyatlarini ham yaratmoqda.

O‘zbekistonda turizm salohiyati juda yuqori bo‘lishiga qaramay, ijtimoiy turizm sohasida hali ko‘plab imkoniyatlar to‘liq ro‘yobga chiqmagan. Mamlakatning qadimiy shaharlaridagi tarixiy yodgorliklar, tabiiy go‘zalliklar, milliy an’ana va urf-odatlar ijtimoiy turizmni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Shu bilan birga, ushbu turizm turi aholining keng qatlamlariga sayohat qilish imkoniyatini taqdim etadi, yoshlar va oilalarning bo‘sh vaqtini mazmunli o‘tkazishiga xizmat qiladi hamda mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ijtimoiy turizmning rivojlanishi nafaqat aholining turizmga bo‘lgan ehtiyojini qondirish, balki turizm xizmatlarining sifatini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, transport va mehmonxona infratuzilmasini rivojlantirish kabi sohalarga

ham ta’sir qiladi. Shu bilan birga, ushbu yo‘nalish orqali ekologik va madaniy merosni saqlash, aholining turizm madaniyatini oshirish kabi ijtimoiy maqsadlarga erishish imkoniyati mavjud.

Tezisda O‘zbekistonda ijtimoiy turizmning hozirgi holati, uning rivojlanishida duch kelinayotgan asosiy muammolar, shuningdek, mavjud imkoniyatlar tahlil qilinadi. Shu orqali turizm sohasidagi istiqbolli yo‘nalishlar va takliflar ilmiy asosda ko‘rib chiqiladi, aholining turizmga bo‘lgan ehtiyojlarini qondirish va sayyohlik salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarishga xizmat qilishi ko‘zda tutiladi.

Adabiyotlar tahlili. Ijtimoiy turizm masalasi nafaqat turizm sohasida, balki sotsiologiya, iqtisodiyot va madaniyatshunoslik sohalarida ham keng o‘rganilgan mavzu hisoblanadi. Xalqaro va mahalliy adabiyotlarda ijtimoiy turizm tushunchasi, uning mohiyati, ahamiyati, rivojlanish omillari va muammolari alohida tahlil qilinadi. Xalqaro adabiyotlarda ijtimoiy turizm ko‘pincha "accessible tourism" yoki "socially inclusive tourism" atamalari bilan ifodalanadi. Masalan, UNWTO (Birlashgan Millatlar Tashkiloti Turizm bo‘yicha Jahon Tashkiloti) ijtimoiy turizmni aholining turli qatlamlari, ayniqsa, yoshlar, oilalar va imkoniyati cheklangan shaxslar uchun arzon va qulay sayohat imkoniyatlarini yaratish deb ta’riflaydi. Turizmshunos olimlar, jumladan, J. Swarbrooke va S. Horner, ijtimoiy turizmni nafaqat iqtisodiy jihatdan foydali, balki ijtimoiy va madaniy jihatdan ham ahamiyatli yo‘nalish sifatida ko‘rib chiqadi. Ular ijtimoiy turizmning asosiy maqsadini — aholining turizmga bo‘lgan kirish imkoniyatlarini kengaytirish, madaniy va tabiiy merosni ommaga taqdim etish orqali ijtimoiy integratsiyani kuchaytirish deb belgilashadi.

Mahalliy adabiyotlarda ijtimoiy turizmga oid tadqiqotlar nisbatan yangi bo‘lib, sohada bir qator ilmiy ishlar amalga oshirilgan. Masalan, O‘zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo‘mitasi va turizm bo‘yicha mahalliy olimlar tomonidan nashr etilgan maqolalarda mamlakatda ijtimoiy turizmning rivojlanish tendensiyalari, uning ahamiyati va istiqbollari ko‘rib chiqilgan. Ular ijtimoiy turizmning aholi sog‘lig‘ini yaxshilash, madaniy merosni asrash va mahalliy iqtisodiyotga qo‘shiladigan hissasi kabi jihatlarni alohida ta’kidlaydilar. O‘zbekiston sharoitida ijtimoiy turizm asosan tarixiy va madaniy yo‘nalishlarda rivojlanmoqda. Masalan, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi qadimiy shaharlar va ularning yodgorliklari ijtimoiy turizmni rivojlantirish uchun muhim infratuzilma hisoblanadi. Mahalliy olimlar, jumladan, X. Sayilxonov va boshqalar, ijtimoiy turizmni rivojlantirishning asosiy muammolari sifatida quyidagilarni keltiradilar: arzon va sifatli turizm xizmatlari yetishmasligi, transport va mehmonxona infratuzilmasining cheklanganligi, aholining turizm madaniyatining pastligi hamda turizm xizmatlarining reklama va targ‘ibot yo‘nalishlaridagi sustlik. Shuningdek, ilmiy manbalarda ijtimoiy turizmning ijobiy ta’sirlari ham keng yoritilgan. A. Karimovning tadqiqotlarida ijtimoiy turizm yoshlar va talabalar orasida sog‘lom turmush tarzini rivojlantirish, bo‘sh

vaqtni mazmunli o‘tkazish va yangi bilim hamda ko‘nikmalarni egallash imkonini berishi ta’kidlangan. Shu bilan birga, mahalliy va xalqaro tadqiqotlar ijtimoiy turizmning ekologik va madaniy jihatdan mas’uliyatli rivojlanishini ham muhim deb biladi. Bu esa turizm resurslarini barqaror boshqarish, ekologik merosni saqlash va mahalliy aholi manfaatlarini himoya qilishni o‘z ichiga oladi.

O‘zbekistonda ijtimoiy turizmning rivojlanishidagi imkoniyatlar ham tadqiqotlarda keng yoritilgan. Jumladan, ilmiy maqolalarda mamlakatning tabiiy go‘zalliklari — tog‘lar, qirg‘oqlar, milliy bog‘lar va boshqa tabiiy ob’ektlar ijtimoiy turizmni rivojlantirish uchun katta potentsialga ega ekanligi qayd etilgan. Shu bilan birga, mahalliy an’ana va urf-odatlarni turizm jarayoniga jalb qilish, xalq hunarmandchiligi va gastronomiya yo‘nalishlarini rivojlantirish orqali ijtimoiy turizmning sifatini oshirish mumkinligi ta’kidlanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy turizmning rivojlanishi uchun nafaqat turizm infratuzilmasini takomillashtirish, balki jamoatchilikning turizm madaniyatini oshirish, turizm xizmatlarining sifatini yaxshilash va keng jamoatchilikka turizm imkoniyatlarini yetkazish zarur. Shu bois, O‘zbekistonda ijtimoiy turizmni rivojlantirish konsepsiyasini ishlab chiqish va amalga oshirish muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro va mahalliy adabiyotlar ijtimoiy turizmning nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy, madaniy va ekologik ahamiyatini ta’kidlaydi. O‘zbekiston sharoitida bu yo‘nalish hali to‘liq rivojlanmagan bo‘lsa-da, mavjud resurslar va imkoniyatlar ijtimoiy turizmni kengaytirish va sifatini oshirish uchun asos yaratadi. Shu bilan birga, tadqiqotlar ijtimoiy turizmning rivojlanishidagi asosiy muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo‘llarini ham ko‘rsatadi.

Munozara. O‘zbekistonning turizm salohiyati jahon miqyosida e’tirof etilgan bo‘lsa-da, ijtimoiy turizmning rivojlanishi hali o‘zining to‘liq potensialiga erisha olmayapti. Avvalambor, turizm xizmatlarining arzonligi va sifatining uyg‘un emasligi ko‘plab aholiga sayohat qilish imkoniyatini cheklaydi. Shu bilan birga, transport infratuzilmasidagi cheklovlar, ayniqsa, kichik shaharlar va qishloq hududlarida, ijtimoiy turizmning kengayishiga to‘sqinlik qilmoqda. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy turizmning rivojlanishi nafaqat iqtisodiy foyda, balki ijtimoiy va madaniy ahamiyatga ega. Masalan, yoshlar va oilalarning bo‘sh vaqtini mazmunli o‘tkazish orqali ularning madaniy bilimlari kengayadi, sog‘lom turmush tarziga e’tibor oshadi va jamiyatdagi ijtimoiy integratsiya kuchayadi. Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston sharoitida ijtimoiy turizmni rivojlantirish strategiyasi ishlab chiqish juda muhimdir. Shuningdek, mahalliy an’ana, tarixiy yodgorliklar va tabiiy manzaralarning turizm jarayoniga jalb qilinishi ijtimoiy turizm sifatini oshiradi. Lekin bu jarayonning samarali bo‘lishi uchun reklama va targ‘ibot ishlarini kuchaytirish, turizm xizmatlarining sifatini monitoring qilish va aholining turizm madaniyatini rivojlantirish zarur. Shu bilan birga, turizmni rivojlantirishda ekologik va madaniy merosni saqlash masalalari ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Ijtimoiy turizmning rivojlanishidagi muammolarni bartaraf etish orqali mamlakatda yangi ish o‘rinlari yaratish, mahalliy iqtisodiyotga hissa qo‘shish va aholining turizmga bo‘lgan ehtiyojini qondirish mumkin. Shu nuqtai nazardan, ijtimoiy turizmning imkoniyatlari nafaqat iqtisodiy foyda, balki ijtimoiy, madaniy va ekologik barqarorlikni ta’minlash bilan ham bog‘liq. Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy turizm O‘zbekistonning turizm salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarish, aholining turizm madaniyatini oshirish va yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratish nuqtai nazaridan muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, turizm xizmatlari sifatini oshirish, transport va mehmonxona infratuzilmasini rivojlantirish, aholi orasida turizm madaniyatini targ‘ib qilish va ekologik mas’uliyatni oshirish asosiy vazifalar sifatida ko‘riladi.

Xulosa. O‘zbekistonda ijtimoiy turizmning rivojlanishi mamlakatning boy tarixiy, madaniy va tabiiy resurslari hisobiga katta salohiyatga ega. Shu bilan birga, turizm xizmatlarining sifatini oshirish, transport va mehmonxona infratuzilmasini rivojlantirish, arzon narxlardagi xizmatlarni taqdim etish kabi vazifalar dolzarb hisoblanadi. Ijtimoiy turizm aholining turizm madaniyatini oshirish, sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish va mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta’sir ko‘rsatish imkonini beradi. Shu bois, mavjud muammolarni bartaraf etish va imkoniyatlarni samarali foydalanish orqali O‘zbekistonda ijtimoiy turizmni yanada rivojlantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Swarbrooke, J., Horner, S. Consumer Behaviour in Tourism. 3rd ed. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2007.
2. Karimov, A. Ijtimoiy turizmning rivojlanish yo‘llari va istiqbollari O‘zbekistonda. Tashkent: Turizm va Madaniyat, 2021.
3. O‘zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo‘mitasi. Turizm sohasida strategik rivojlanish. Tashkent: 2020.
4. Pizam, A., Mansfeld, Y. Consumer Behavior in Travel and Tourism. New York: Haworth Hospitality Press, 2009.
5. Sharipov, B. Madaniy va tarixiy merosni turizmda rivojlantirishning ijtimoiy ahamiyati. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti, 2021.
6. Weaver, D., Lawton, L. Tourism Management. 6th ed. Milton: John Wiley & Sons, 2014.